

LITERATURA

LLUÍS QUINTANA

Una bonhomia desenganyada

La publicació pòstuma, ara fa un temps, de l'autobiografia de Josep Miquel Sobrer, un professor universitari meravellat pel món, en un trajecte que va del Poblenou a Indiana.

Josep Miquel SOBRER

La llum d'aquells dies

Del Poblenou al Pacífic (1944-1967)

Pròleg de

Francesc Parcerisas.

Barcelona:

Universitat de

Barcelona, 2015.

248 p, 24 €

Josep Miquel Sobrer (Barcelona 1944 – Bloomington, Indiana, EUA, 2015) va ser professor a la Universitat de Bloomington, investigador en literatura catalana (és notable la seva monografia sobre el teatre de Sagarra) i traductor (de l'anglès al català, i del català a l'anglès): un resum de les seves aportacions es pot llegir a l'obituari que li va dedicar August Bover a *Estudis romànics* (núm. 38, 2016). Va estudiar a la Universitat de Barcelona, i va tenir com a companys de carrera futurs filòlegs i escriptors, alguns dels quals també la malaltia o la mort han apartat de nosaltres prematurament (Carles Miralles, Montserrat Roig, J. M. Benet i Jornet...).

Tot i que havia publicat algunes peces sobre les experiències viscudes entre Catalunya i els EUA (reunides a *Desfer les Amèriques*, Galerada, 2005) no va ser fins al final de la seva vida que va escriure l'autobiografia que aquí ressenyem, publicada pòstumament. Els qui vam tenir la sort de conèixer-lo recordem Sobrer com un *causeur* magnífic, que dominava tots els registres de la ironia i amb un sentit de l'humor que no el va abandonar mai, tot i que la malaltia dels darrers anys li donés no poques ocasions de perdre'l; el pròleg de Francesc Parcerisas fa una bona evocació del personatge. Tot això traspuja en el seu llibre, i és l'origen dels seus encerts i algunes dificultats.

Sobrer es presenta com algú meravellat pel món, admirat que puguin existir tantes emocions per viure, tants països pel conèixer, tanta gent interessant, i meravellat especialment que algunes d'aquestes persones hagin estat conegudes seves, i fins i tot amigues. Això li permet descriure la seva infància al Poblenou amb un afecte sincer però sense nostàlgia lacrimògena, i pot usar una mirada alhora lúcida i tendra en recordar, per exemple, l'habitació dels seus pares: «A la paret, a la capçalera del llit, hi havia penjat un crucifix [...]; el recordo com un objecte de perfecte gust xaró, el típic Crist de constitució atlètica com un ballarí clavat

damunt una fusta treballada, la Passió feta ornament de luxe» (55).

Un professor universitari que escriu unes memòries inevitablement ha de recordar els seus anys universitaris; si aquests han transcorregut en una universitat franquista, el record de tantes hores malaguanyades pot arribar a ser amarg, especialment si ha acabat ensenyant en una universitat americana, que està als antípodes acadèmics. Sobrer evita l'amargor de qui reviu aquell passat i l'arrogància de qui ha conegut mons millors, imponent una mena d'antropòleg que es mira amb més perplexitat que indignació aquell món poca-solta de *xuletos* i *xivatos* i aquella terminologia acadèmica «goliàrdica» amb paraules com *suspens*: «aquest terme eufemístic —l'examinador “suspèn” el seu judici sobre com se n'ha sortit el pobre estudiant— revela la hipocresia del sistema» (114). Seguint la tradició memorialística de Gaziol, Sagarra o Pla, però sense la seva crueltat, també Sobrer evoca les excèntricitats d'alguns dels professors que va tenir a la Universitat de Barcelona com Bleuca, Riquer o Vilanova (120-121) i que, tot i ser grans erudits, no eren menys pintorescos que els que apareixen al *Quadern gris*. D'altres professors, com Antoni Comas o Gabriel Ferrater, invitat per Comas a fer unes conferències a la Universitat (recollides fa poc a *Curs de literatura catalana contemporània*, 2019), són evocats amb admiració i afecte (131).

Una altra tradició, potser anglosaxona, s'entreu en la darrera part, «Amor i radiografia», perquè ens mostra la seva iniciació sexual i les relacions més o menys afortunades amb noies, sovint estrangeres, amb una intimitat inusitada en la nostra cultura. El llibre acaba en el moment que viatja als Estats Units «amb poca reflexió i menys angúnia» (241) per fer-hi de professor en una estada prevista per a un any però que ocuparà la resta de la seva vida.

Qualsevol professor de literatura que es posa a escriure sap que tot el que pugui dir ja ha estat dit, i millor. Davant d'això pot optar per la pedanteria, que en Sobrer és impen-

sable, o s'ha de resignar a citar els clàssics, sabent que això és el que el lector espera quan la cita ja no es pot esquivar: fer-ho amb gràcia, aquest és el mèrit. Sobrer se'n surt prou bé: «el mestre remuguejava les seves irrealis omegues» (167), «em convenia que allà [a l'estranger] regnava l'ordre, la bellesa, el luxe, la calma i la voluptat» (180); de vegades no pot evitar burlar-se'n i proposa una falsa cita («no tornaran aquells croissants, ni les neus d'antany, que deia Ronsard» (191)), que no sé quants lectors apreciaran. Imagino, de tota manera, que escriure «com diu el tango: “Contra el destino, nadie la talla [per “batalla”]» (95) és un mer error de tipografia.

El peculiar estil de Sobrer, que ho amara tot, està posat al servei d'una visió del món alhora bonhomiosa i desenganyada; la millor eina per a aquest objectiu és la ironia, que permet fer còmplice el lector de comentaris suposadament innocents, i que deixen entreveure un autor lúcid però no desesperançat. Abunden doncs les al·lusions, les hipèrboles

(xerrar amb un company a classe era considerat un «crim» a l'escola (76)) i especialment els circumloquis: unes «cagarrines» esdevenen «la rebel·lió càustica de la meua flora intestinal» (75), la veu del capellà al confessional evoca «una imprecisió halitòsica» (88) Inevitablement, cau algun cop en el clixé: per al·ludir un grup de teatre inexpert comenta que no té «experiència en l'art de Talia» (170); d'altres al·lusions, en canvi, són especialment enginyoses: un ateu clandestí a l'escola de capellans és un «ateu d'armari» (90).

La ironia l'empeny a presentar-se com algú molt poca cosa: «quan avui dia, si fa bo, em penso que en aquest món he aconseguit tenir algun mèrit com a home», el record de determinada covardia l'obliga a «baixar els fums» (88); «sempre m'he sentit com un que es cola a les sales del privilegi per la porta del darrere» (104), «no és que jo fos bon estudiant, però vaig desenvolupar mètodes que em permetien fer la viu-viu» (156). Imaginem que aquest antiheroisme és una forma de rebel·lió contra la vanitat

que regalimen els claustres universitaris, però algunes de les seves formulacions, tan útils en la conversa informal, grinyolen de vegades en el text escrit. Per això, quan, a propòsit de la prosa crítica de Dámaso Alonso, avui tan depassada, diu que «vaig pensar que si allò era crítica literària, jo era el gegant del Pi» (97), l'encerta del tot, però en la lectura perd. De manera semblant, la seva reticència a la pròpia vàlua pot ser desconcertant: qui no li conegués el currículum, podria pensar que es troba davant d'un impostor.

L'antiheroi rebutja, conseqüentment, el patetisme o la impostació grandiloqüent: «la genètica, la cultura i la xamba m'han fet com soc, o com crec que soc, i aquest escrit és el meu intent de resignar-m'hi» (95). Tot i la seva excessiva prudència, aquest llibre és un bon retrat del personatge; no recull, és clar, tantes bones hores que vam passar sentint-lo perquè l'obra del *causeur* inevitablement desapareix amb ell, però en qualsevol cas «*dejónos harto consuelo su memoria*». ■

Josep Miquel Sobrer (Barcelona 1944 – Bloomington, Indiana, EUA, 2015)